

Salvador Dali,

delirul lui „aproape”

Senzația ermetismului...
Senzația spațiului circular acoperindu-se cu o umbrelă cu stele... Și, brusc, o punte de ieșire din acest surogat de univers, o resuscitare, un șoc necesar... Cei 14000 de vizitatori care au văzut opera grafică a lui Dali aici, la Chișinău, au simțit la fel?...

Cele peste 120 de litografii pe hârtie, expuse la Centrul Expozițional „C. Brâncuși”, unele dintre care compun linia grafică a revistei curente, sunt, în majoritate, ilustrații pentru *Decameronul* lui Boccaccio, *Don Quijote* al lui Cervantes și *Divina comedie* a lui Dante, ceea ce nu

Dante purificat, Purgatoriu 33

afectează calitatea lor de opere daliene originale, fiind atașate unor creații de primă importanță în spațiul literaturii universale. În plus, ele nu pot fi catalogate drept produse ale unui act creator totalmente programatic, Dali mărturisind, la un moment dat, în legătură cu *Divina comedie*, că a accesat bine cunoscuta sa metodă paranoico-critică pentru a se apropia de lumea castității și spiritualității îngerilor. Chestiunea care trebuie disecată este dacă nu cumva metoda paranoico-critică, adică metoda spontană a cunoașterii iraționale care constă în interpretarea critică a reveriilor delirante, presupune o detașare totală de opera literară, o minimalizare a acesteia... Soluția poate fi sesizată în obsesia lui Dali pentru Dante, din care, se pare, a rezultat chiar identificarea

pictorului cu marele poet, echivalentă asumării traseului lui Dante. Este cert și faptul că Dali și Gala (muza și soția sa) și-au privit deseori relația ca pe o reflecție a legăturii dintre Dante și Beatrice. (Printr-o coincidență (?), din jocul primelor sunete ale numelui *Dante Alighieri* obțin DALI).

Ilustrațiile pentru *Divina comedie*, expuse pentru prima dată în 1954, par impregnate de o perfectă conștientizare a valențelor divinității (*Crearea îngerului, Dante purificat, Aparația lui Hristos* etc.), iar perioada în care au fost create corespunde cu orientarea lui Dali spre creștinism, în speță, spre catolicism. În

Luntrea cu îngerul vâslaș, Purgatoriu 33

Principii șovăitori de pe Valea Florilor, Purgatoriu 33

„În fiecare dimineață, trezindu-mă, trăiesc cea mai mare fericire: aceea de a fi Salvador Dalí.”

unele cazuri, această tendință se suprapune obsesiei divizării, atomului, exploziei; creațiile respectă tiparele perioadei *mistico-nucleare*, rezultatul impactului psihologic al exploziei bombei atomice (1945), un șoc seismic ce a plasat atomul în centrul gândirii lui Dalí. În *Opoziția între pacea cerească și goana pământescă* acest efect devine exponent al tensiunii/confruntării forțelor. Divizarea are altă semnificație, imprimă ascensiune/deschidere în lucrări cum ar fi *Providența*, teribil asemănătoare cu o pictură realizată în același an, *Cap rafaelesc explodând* (1951). De fapt, esența intersecției dintre procedeul dat și întruchiparea divinității este omniprezența ultimei sau concentrarea sa în orice diviziune a spațiului ori a existenței.

O altă obsesie este cea a sertarelor (inserate și în picturile *Girafă în flăcări* și *Cabinetul*

antropomorf). Dalí folosește acest truc pentru a crea imaginea *Îngerului căzut*. Elementul exprimă misterul, ocultul, dar poate fi și o dovadă a influenței constante a freudismului asupra creației maestrului, Dalí susținând că *singura diferență dintre Grecia nemuritoare și timpul prezent este Sigmund Freud, care a descoperit că trupul omului (...) este astăzi plin de sertare secrete pe care numai psihanaliza este în stare să le deschidă*.

Din același șir al obsesiilor daliene fac parte cârjele/proptețele, pe care *Divinul* (titlu pe care și l-a dat Dalí) le credea

esențiale pentru semnificația vieții și morții, un fel de suport pentru nulitate. Ele stabilesc legătura cu terestrul, au rol de suport, fără care echilibrul și supraviețuirea formei par imposibile. În

Principii șovăitori de pe Valea Florilor cârjele semnifică slăbiciunea salvată de vectorul siguranței, verticalității.

Dintre ilustrațiile pentru *Iscusitul hidalgo Don Quijote de la Mancha*, impresionantă mi se pare cea care îl înfățișează pe Don Quijote ca pe un complex de spirale sau vârtejuri, anticipând parcă un zbor. Dincolo de legătura cu opera lui Cervantes, figura pare să fie chiar o definiție a forței și ambiției. Dalí reușește să înfățișeze nu doar contrastul dintre Don Quijote și tot ce îl înconjoară, ci și superioritatea acestui personaj (să fie superioritatea prin demență, adoptată și de Dalí?).

Am fost tentată să compar arta grafică a lui Dalí cu celelalte lucrări, mult mai cunoscute, urmărind cum se mulează spiritul lui Dalí pe schelele diferitor domenii de creație, diferitor realități. Acum însă

Îngerul căzut, Purgatoriu 1

sunt tentată să cred că, de fapt, Dalí e cel care (își) subordonează realitățile. Tot ce a rezultat din delirul metodei paranoico-critice pare să detroneze *automatismul psihic* anunțat de Breton. Cum altfel se explică faptul că un pictor respins de grupul suprealiștilor este însuși suprealismul? Acest paradox nu este singurul în cazul lui Salvador Dalí. Un altul, pe care l-am descoperit recent, ascultând un interviu acordat în 1963, este dubla ipostază pe care o recunoaște Dalí, cea de a fi în *același timp excentric și concentric*. Și asta pentru că dimensiunea unui geniu nu trebuie să fie ușor de scrutat.

Providența, Paradis 17